

Қазіргі жаһандық экономикадағы трендтер мен олардың Қазақстанға ықпалы

ЖАРИЯЛАНДЫ
24.12.2024

ТІРЕК СӨЗДЕР

development strategies, environmental issues, geopolitical influence, global economy, investment, Kazakhstan economy, technological development, геополитическое влияние, геосаяси ықпал, глобальная экономика, даму стратегиялары, жаһандық экономика, инвестиции, инвестиция, Қазақстан экономикасы, стратегии развития, технологическое развитие, технологиялық даму, экологические проблемы, экологиялық мәселелер, экономика Казахстана

СІЛТЕМЕ

<https://bilimger.kz/173652/>

Қаршығаева Айнұр Аралбекқызы

ф.ғ.к., қауымдастырылған профессоры

Тұрғанбеков Айбек Ерикович

«Есеп және Аудит» мамандығының 1-курс студенті

Аннотация: Бұл мақала қазіргі жаһандық экономикалық үрдістер мен олардың Қазақстан экономикасына ықпалы туралы талқылайды. Әлемдік нарықтағы экономикалық құбылыстар, геосаяси өзгерістер, жаңа технологиялар мен экологиялық талаптар Қазақстанның экономикалық дамуы мен тұрақтылығына тікелей әсер етеді. Мақалада елдегі негізгі сын-қатерлер мен оларға қарсы қабылдануы тиіс шаралар қарастырылған. Сонымен қатар, Қазақстанның әлемдік экономикалық жүйеде өз орнын табу және даму жолдары жан-жақты баяндалған. Осы тұрғыда бизнес орта мен мемлекеттік саясаттың ықпалы да зерттеледі.

Кілт сөздер: жаһандық экономика, геосаяси ықпал, экологиялық мәселелер, Қазақстан экономикасы, даму стратегиялары, инвестиция, технологиялық даму.

Аннотация: В данной статье рассматриваются текущие глобальные экономические тенденции и их влияние на экономику Казахстана. Экономические явления на мировом рынке, геополитические изменения, новые технологии и экологические требования оказывают прямое воздействие на развитие и стабильность экономики Казахстана. В статье обсуждаются основные вызовы, с которыми сталкивается страна, и меры,

которые необходимо принять для их преодоления. Также освещены пути, как Казахстан может найти свое место в глобальной экономической системе и достичь роста. Влияние бизнес-среды и государственной политики также анализируется.

Ключевые слова: глобальная экономика, геополитическое влияние, экологические проблемы, экономика Казахстана, стратегии развития, инвестиции, технологическое развитие.

Abstract: This article discusses the current global economic trends and their impact on the economy of Kazakhstan. Economic phenomena in the global market, geopolitical changes, new technologies, and environmental demands have a direct influence on the development and stability of Kazakhstan's economy. The article addresses the key challenges facing the country and the measures that need to be taken to counter them. Additionally, it outlines the ways Kazakhstan can find its place in the global economic system and its paths to growth. The influence of both the business environment and state policies is also analyzed.

Keywords: global economy, geopolitical influence, environmental issues, Kazakhstan economy, development strategies, investment, technological development.

Жаһандану үдерісі қазіргі әлемдік экономиканың құрылымын терең әрі қарқынды өзгертуде. Бұл процесс адамзаттың қарым-қатынас жасау, өндіріс және тұтыну тәсілдерін жаңаша бағытта қалыптастыруға ықпал етіп келеді. Әсіресе, технологиялық жетістіктер, инновациялық шешімдер және экономикалық саясаттың заманауи талаптарға бейімделуі көптеген елдерге жаңа мүмкіндіктер есігін аша отырып, олардың алдында тың міндеттерді де қояды. Жаңа трендтер экономиканың дамуын тездетіп қана қоймай, оның түбегейлі бағыттарын өзгертуде. Әлемнің алпауыт елдері экономикалық тұрақтылыққа, ресурс үнемдеуге және экологиялық таза өндіріс құруға басымдық беріп отыр. Бұдан бөлек, цифрлық технологиялардың дамуы, жасыл энергетикаға көшу, қаржы секторындағы инновациялар жаһандық трендтердің негізгі қозғаушы күштері болып табылады. Мұндай өзгерістер тек экономика саласына әсер етпей, елдердің әлеуметтік, мәдени және саяси жүйелерін де қайта қарауға итермелейді.

Қазақстан да бұл жаһандық үрдістерден тыс қалмай, экономикасын жаңғыртуға ұмтылуда. Елдің экономикалық стратегиялары халықаралық трендтерді ескере отырып, әртараптандыру, тұрақты даму және бәсекеге қабілеттілікті арттыру бағытында жүйелі өзгерістерді қамтиды. Сонымен қатар, Қазақстанның табиғи ресурстары мен географиялық орналасуы оны экономикалық қатынастардың маңызды ойыншысы ретінде танытады. Алайда, трендтерді қабылдау мен оларды қолдану белгілі бір қиындықтар мен тәуекелдерге де алып келеді. Осы мақалада қазіргі әлемдік экономикалық үрдістердің негізгі бағыттарын талдап, олардың Қазақстанға ықпалын жан-жақты қарастырамыз.

1. Цифрландыру және технологиялық даму. Қазіргі әлемдегі ең үлкен

өзгерістердің бірі – цифрландыру үрдісі. Бұл тек технологиялық саланың дамуы ғана емес, сонымен қатар өндіріс, сауда, қаржы және қызмет көрсету секторларын түбегейлі өзгертетін жаңа мәдениет. Цифрландыру ұғымы әрбір процесті автоматтандыруды, ақпаратты өңдеуді жеңілдетуді және адамдардың күнделікті өмірінде технологиялардың ықпалын арттыруды білдіреді. Экономика тұрғысынан алғанда, цифрландыру өндіріс шығындарын қысқартып, жұмыс сапасын жақсартады. Мысалы, жасанды интеллект (AI) көптеген салада адам еңбегін алмастырып, өнімділікті арттыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, деректерді үлкен көлемде талдау (Big Data) және машиналық оқыту (Machine Learning) компанияларға тұтынушылардың мінез-құлқын зерттеп, өнім мен қызметтерді нақты сұранысқа сай бейімдеуге көмектеседі. Қазақстан үшін цифрландыру ерекше маңызды, өйткені елдің экономикасы әртараптандыру кезеңінде тұр. Цифрлық технологияларды енгізу арқылы жаңа салаларды дамытуға, экономиканың тиімділігін арттыруға және әлемдік нарықта бәсекеге қабілетті болуға болады. Мемлекеттік басқару саласында электрондық үкіметтің дамуы халыққа қызмет көрсету жылдамдығын арттырып, сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін азайтады[1].

Алайда, цифрландыруды енгізу үшін сапалы инфрақұрылым, жоғары білікті мамандар және технологиялық білім қажет. Бұл өз кезегінде білім беру жүйесін реформалауды, сонымен қатар стартап экожүйесін қолдауды талап етеді. Қазақстандағы «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы осы бағытта нақты қадамдарды қамтиды, бірақ әлеуетті толық іске асыру үшін жаңа стратегиялар қажет.[2]

2. Жасыл экономика және тұрақты даму

Жасыл экономика – бұл қазіргі заманның экологиялық және экономикалық қажеттіліктеріне жауап беретін жаңа даму үлгісі. Оның негізгі идеясы – табиғи ресурстарды үнемдеп, өндірістік және тұтыну процестерінің қоршаған ортаға тигізетін зиянын азайту. Мұндай тәсіл экономикадағы дәстүрлі, яғни көміртегіге тәуелді даму моделін түбегейлі өзгертіп, экологиялық тепе-теңдікті сақтауға бағытталған.

Тұрақты даму қағидаттары жасыл экономиканың негізі болып табылады. Олар тек экономикалық өсуге емес, сонымен қатар табиғи ресурстардың сарқылуын алдын алуға, экожүйелердің тұрақтылығын сақтауға және болашақ ұрпақтың қажеттіліктерін қамтамасыз етуге негізделеді. Бұл бағытта жаңартылатын энергия көздерін пайдалану, қалдықтарды қайта өңдеу, ресурстарды тиімді жұмсау сияқты шаралар маңызды рөл атқарады. Қазақстан үшін жасыл экономикаға көшу – елдің болашағы үшін стратегиялық қадам. Елдің климаттық жағдайы, атап айтқанда, күн мен жел энергиясының мол қоры, жаңартылатын энергетика саласын дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, Қазақстанның бай табиғи ресурстары мен жер ауқымы жасыл

жобаларды іске асыру үшін жақсы негіз болып табылады[3]. EXPO-2017 көрмесі осы саланың маңыздылығын көрсеткен маңызды оқиға болды, онда жаңартылатын энергия көздері мен экологиялық таза технологиялар кеңінен насихатталды.

Экономиканы жасылдандыру арқылы Қазақстан бірқатар артықшылықтарға қол жеткізе алады. Біріншіден, көміртегі шығарындыларын азайту халықаралық экологиялық стандарттарға сәйкес келуге мүмкіндік береді. Бұл сыртқы нарықтарда қазақстандық өнімдердің бәсекеге қабілеттілігін арттырады. Екіншіден, жасыл энергетика жаңа жұмыс орындарын құрып, елдегі әлеуметтік тұрақтылықты нығайтады. Үшіншіден, инвестициялық тартымдылық өсіп, халықаралық серіктестердің назарын аударады[4].

3.Қызмет көрсету секторындағы өсу. Қызмет көрсету секторы жаһандық экономикада басты драйверлердің біріне айналды. Бұл сала дәстүрлі өндіріс пен ауыл шаруашылығының үлесінен асып, қазіргі заманғы экономиканың негізгі қозғаушы күшіне айналып отыр. Туризм, қаржы, білім беру, денсаулық сақтау, ІТ сияқты бағыттар экономикалық өсімнің жаңа көздерін қалыптастырады.

Қазақстан үшін қызмет көрсету саласын дамыту – экономиканы әртараптандырудың тиімді жолы. Елдің транзиттік әлеуеті, мәдени мұрасы және географиялық орналасуы туризм индустриясын дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, Астана халықаралық қаржы орталығы (AIFC) Қазақстанды қаржылық қызмет көрсету нарығының орталығы ретінде танытуға бағытталған маңызды жоба. Дегенмен, қызмет көрсету секторының дамуына кедергі келтіретін факторлар да бар. Біріншіден, бұл саланың тиімділігін арттыру үшін заманауи инфрақұрылым қажет. Екіншіден, бәсекеге қабілетті мамандарды дайындау және шетелдік тәжірибені игеру мәселесі өзекті болып қала береді. Мемлекет қызмет көрсету саласын дамытуға ерекше назар аударып, шағын және орта бизнеске қолдау көрсету арқылы бұл бағытты жеделдетуге мүмкіндік бере алады[5].

Геосаяси өзгерістер әлемдік экономиканың құрылымына және әрбір мемлекеттің сыртқы экономикалық саясатына елеулі әсер етеді. Геосаясат пен экономика арасындағы байланыс өзара тәуелділікке негізделген: халықаралық шиеленістер, саяси шешімдер мен келісімдер ұлттық экономиканың бағыттарын анықтап, сауда-саттық ағынын, инвестицияларды және табиғи ресурстарды пайдалану саясатын өзгерте алады. Қазақстанның жағдайында геосаяси факторлар экономикаға тікелей ықпал етіп отыр, себебі оның географиялық орналасуы мен табиғи ресурстары әлемдік нарықта маңызды рөл атқарады[6]. Қазақстанның энергетикалық ресурстары – мұнай, табиғи газ және көмір – ел экономикасының негізгі тірегіне айналған. Геосаяси ахуал бұл сектордың дамуына айтарлықтай әсер етеді. Мысалы, 2014 жылы Ресейге қарсы енгізілген халықаралық санкциялар Қазақстанның энергетикалық саласындағы кейбір жобаларды қайта қарауға мәжбүр етті. Ресейдің мұнай экспортына қатысты санкциялар

Қазақстанның мұнай және газ өндірісіне де ықпал еткенін байқауға болады, себебі бұл елдер көптеген транзиттік желілер мен инфрақұрылымдарды бірлесіп пайдаланады.

Бұл жағдайда Қазақстан үшін бірнеше балама бағыттарды іздеу қажеттілігі туындады. Мысалы, Қытаймен ынтымақтастықтың артуы Қазақстан үшін үлкен мүмкіндіктерді ашты. Қытайға бағытталған мұнай құбыры және Бейжіңнің энергетикалық жобаларға инвестиция тартуы Қазақстанның экономикасын тәуелсіз етудің бір жолы болды. Сол сияқты, Батыс елдерімен және Еуропамен сауда-саттықты арттыру, сондай-ақ ішкі өндіріс көлемін ұлғайту Қазақстан үшін өз экономикалық қауіпсіздігін қамтамасыз ету жолдарына айналды. Қазақстанның әлемдік нарыққа қатысуы геосаяси ахуалға байланысты айтарлықтай өзгеріп отырды. 2008 жылғы әлемдік қаржы дағдарысы және 2020 жылғы COVID-19 пандемиясы халықаралық сауданың құрылымын өзгертіп, кейбір мемлекеттердің сауда саясатын қайта қарауына себеп болды. Бұл жағдай Қазақстанға халықаралық серіктестіктермен байланыстарды нығайту қажеттілігін көрсетті. Қазақстанның Қытай мен Ресеймен тығыз саяси байланыстар орнатуы, сондай-ақ АҚШ, Еуропалық Одақ және ТМД елдерімен стратегиялық серіктестіктерді нығайту саясаты, жаңа нарықтарға шығу мүмкіндігін арттырды.

Қазақстанның геосаяси жақтан тиімді орналасуы да оның халықаралық саудадағы орнын нығайтуға мүмкіндік береді. Орталық Азия аймағындағы саяси тұрақтылық және сауда жолдарының тоғысуы Қазақстанды негізгі транзиттік хабқа айналдырып отыр. Түркия, Иран, Қытай, Ресей және Еуропа елдері арасындағы көпжақты байланыстар Қазақстан үшін жаңа сауда мүмкіндіктерін ашты, бұл өз кезегінде экономикалық өсімге ықпал етті.[7]

Қазақстанның геосаяси ықпалы табиғи ресурстармен де тығыз байланысты. Елдің әлемдік энергия нарығындағы орны, оның мұнай мен газға бай болуы, геосаяси жағдайды өзгертуге әсер етеді. Бұл жағдай Қазақстанның сыртқы саясатында энергетикалық қауіпсіздікке және транзиттік инфрақұрылымды дамытуға басымдық беруге мүмкіндік береді. Елдің мұнай экспортының маңызды бөлігі Қытай мен Ресей арқылы жүзеге асырылады, сондықтан бұл екі елмен қарым-қатынас тұрақтылығы Қазақстанның энергетикалық секторындағы жағдайды айқындайды[8].

Қытай мен Ресейдің Қазақстан экономикасына әсері аса маңызды. Қытайдың «Бір белдеу, бір жол» бастамасы Қазақстанды әлемдік логистикада басты түйіндердің біріне айналдырды. Қытаймен сауда көлемінің артуы Қазақстанның экономикалық тұрақтылығына ықпал етіп қана қоймай, елдің инфрақұрылымдық дамуында да үлкен өзгерістерге әкелді. Сонымен қатар, Ресеймен интеграция Қазақстан үшін маңызды, себебі бұл елдер арасында экономикалық және саяси байланыстардың тереңдігі Қазақстанға халықаралық деңгейде өз орнын табуға мүмкіндік береді[9].

Қазақстан геосаяси ахуалдың өзгеруіне сәйкес икемді сыртқы саясат жүргізуге ұмтылады. Елдің экономикасының даму стратегиясы көпвекторлы саясатқа негізделген, яғни, Қазақстанның әлемнің әртүрлі аймақтарымен байланыс орнату арқылы тәуелсіздігін сақтап, геосаяси тәуекелдерді азайтуға тырысады. Бұл саясат әлемдік державалармен өзара тиімді ынтымақтастықты дамытуға, елдің ішкі экономикалық құрылымын нығайтуға және халықаралық аренада еліміздің стратегиялық орнының артуына ықпал етеді[10].

Банктік жүйе – кез келген мемлекеттің экономикалық дамуының негізі болып табылады. Ол ұлттық экономиканың жұмыс істеуін қамтамасыз ететін маңызды институт болып саналады, өйткені банк жүйесі арқылы ақша айналымы реттеліп, қаржылық ресурстар таратылады. Банктердің қаржылық делдал ретінде рөлі, сондай-ақ ақша мен капиталдың айналымы елдің экономикалық өсімі мен тұрақтылығына айтарлықтай әсер етеді[11].

Еуропа мен Азияның банктік жүйелері бір-бірінен айтарлықтай ерекшеленеді. Еуропалық банктер негізінен жақсы дамыған, өйткені бұл аймақ қаржы нарықтарының жетілгендігімен, институционалдық тұрақтылығымен және дамыған заңнамалық базасымен ерекшеленеді. Мысалы, Еуропалық Одақтың көптеген елдерінде банктік реттеу өте қатаң, және қаржы жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз ету мақсатында Еуропалық Орталық Банк (ЕЦБ) сияқты орталық орган жұмыс істейді. Бұл жүйе орта және ұзақ мерзімді қарыздарға қолжетімділікті жеңілдетіп, нарықта тұрақтылықты сақтауға мүмкіндік береді. Еуропада ақша айналымы жоғары дәрежеде автоматтандырылған және қатаң бақылауға алынған[12].

Азияның банктік жүйелері, әсіресе Қытай, Жапония және Оңтүстік Корея сияқты елдерде, көбінесе мемлекеттік және жеке секторлардың аралас басқаруында жұмыс істейді. Азиялық нарықтардың ерекшелігі — жоғары өсу қарқыны мен жаңа технологияларды белсенді түрде енгізу, мысалы, Қытайда финтех индустриясы өте дамыған. Қытайдағы банктік жүйе үкіметтің қатал бақылауымен жұмыс істейді, мұнда орталық банк қатаң ақша-кредит саясатын жүргізеді, ал жаңа сандық валюталарды енгізу қарқынды түрде дамуда. Азиядағы ақшаның айналымы көбінесе мемлекеттік бақылауда болғандықтан, оны басқару және реттеу жүйесі ерекше. Сонымен қатар, Азиядағы банктер халықтың қаржылық қатысуларын арттыру үшін инновациялық шешімдерді кеңінен пайдаланады[13].

Қазақстанның банктік жүйесі Еуропа мен Азия арасындағы көпір рөлін атқарады. Банктер арқылы ақша айналымы реттеліп, несиелік ресурстар бөлінеді. Қазақстанның банктік жүйесінің негізі Ұлттық банк болып табылады, ол ақша-кредит саясатын жүргізеді және банк жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз етеді. Қазақстанның ұлттық валютасы – теңге, оның айналымы айтарлықтай тәуелді. Елдің банктік жүйесі соңғы жылдары бірнеше дағдарыстардан өтіп, халықаралық қаржы институттарымен тығыз

байланыс орнатты. Қазақстандық банктер халықаралық нарықтарда белсенді жұмыс істей бастады, соның ішінде «Қазақстан Халық Банкі», «Kaspi Bank» секілді ірі қаржылық мекемелер аймақтық деңгейде маңызды рөл атқарады[14].

Қазақстан экономикасының қалыптасуы мен дамуына байланысты банктер мен қаржылық ұйымдардың рөлі де айтарлықтай арта түсті. Экономиканың әртараптандырылуы мен жаңа салалардың дамуы қаржылық ресурстарды тиімді пайдалану қажеттілігін туындатты. Қазақстанда банк жүйесінің дамуымен қатар, ақша айналымы да өсіп келеді. Ақша жүйесі, оның ішінде қолма-қол ақшасыз төлемдер жүйесінің дамуы, экономикалық қатынастардың тиімділігін арттырады[15]. Қазақстандағы соңғы жылдардағы цифрландыру процесі, әсіресе мобильді төлемдер мен онлайн-банкингтің кең таралуы, ақша айналымының қолайлы әрі тиімді болуына ықпал етті.

Еуропа мен Азия арасындағы ақша айналымын салыстыратын болсақ, олардың әрқайсысының өзіндік ерекшеліктері мен қаржылық саясаттары бар. Еуропада ақша айналымы жоғары деңгейде бақыланып, көбінесе тұрақтылықты қамтамасыз ету мақсатында жүзеге асырылады. Бұл жерде банктердің қаржылық қызметтері көп жағдайларда қатаң реттеледі және Орталық банктер экономиканың әр түрлі салаларына инвестицияларды басқаруға бағытталған саясат жүргізеді[16]. Ал Азияда ақша айналымы көбінесе нарықтық принциптерге негізделген, онда үкіметтер мен орталық банктер кәсіпкерлік сектордың дамуынан тәуелді болып келеді. Азияның бірнеше елдерінде, мысалы, Қытайда мемлекеттік банк жүйесі экономикаға белсенді араласып, ақша айналымын орталықтандырып бақылауға алады. Бұл жерде ақшаның айналымы едәуір жедел болып, даму жылдамдығы жоғары болады. Қазақстанның банктік жүйесі халықаралық қаржы нарықтарына ықпалдасуда. Бұл елдің банктері әлемдік қаржы мекемелерімен тығыз байланыс орнатты, соның ішінде шетелдік инвестициялар тарту, халықаралық төлемдер жүйесін дамыту және әлемдік қаржы нарықтарына шығу бойынша жұмыстар жүргізілуде. Қазақстандағы ақшаның айналымы мен банктік жүйенің дамуы еліміздің әлемдік экономикалық жүйедегі орнын нығайтуға ықпал етті[17].

Маркетингтік жаңашылдықтар – бұл жаңа идеялар, тәсілдер мен технологиялар, олар кәсіпорындардың бәсекеге қабілеттілігін арттырып, тұтынушылармен қарым-қатынасын жетілдіреді. Қазіргі уақытта маркетинг саласында цифрландыру, әлеуметтік медиа және деректерді талдау сияқты жаңашылдықтар нарықтың даму бағыттарын айқындап отыр. Бұндай жаңашылдықтар компаниялар үшін жаңа нарықтарға шығу, тұтынушылардың қажеттіліктерін терең түсіну және инновациялық өнімдер мен қызметтерді ұсыну мүмкіндіктерін ашады. Әсіресе, маркетингтің цифрландырылуы мен әлеуметтік желілердің ықпалы әлем экономикасына үлкен өзгерістер әкелді[18].

Цифрлық маркетинг қазіргі заманғы бизнестің негізіне айналды. Интернеттің дамуы,

мобильді қосымшалар, әлеуметтік медиа және онлайн жарнама маркетингтік стратегиялардың өзгеруіне алып келді. Әлемдік нарықтағы көптеген компаниялар цифрлық платформаларды тиімді пайдалана отырып, тұтынушыларды тартады, олардың қажеттіліктерін түсініп, персонализацияланған өнімдер мен қызметтер ұсынады.

Еуропа мен Америка елдерінде цифрлық маркетингтің рөлі ерекше айқын көрінеді. Бұл аймақтарда маркетингтік агенттіктер мен компаниялар цифрлық құралдарды белсенді қолданады. Мысалы, әлеуметтік желілерде жарнама жүргізу, іздеу жүйелерінің нәтижелерін жақсарту (SEO), контент маркетинг және инфлюенсерлермен жұмыс істеу – қазіргі заманғы компаниялардың негізгі әдістері болып табылады[19]. Бұл маркетингтік стратегиялар бизнестің ауқымын кеңейтуге және тұтынушының адалдығын арттыруға мүмкіндік береді. Қазақстанда маркетингтік жаңашылдықтар соңғы жылдары айтарлықтай дамыды. Әсіресе, цифрлық маркетингтің маңызы артып келеді. Интернет желісінің кеңеюі, мобильді қосымшалардың қолданылуы және әлеуметтік медиа платформалары Қазақстандағы көптеген компаниялар үшін маңызды маркетингтік құралдарға айналды. Осы күнде қазақстандық кәсіпорындар маркетингті тек дәстүрлі әдістермен емес, сондай-ақ интернет-ресурстар арқылы да жүзеге асырады. Сонымен қатар, Қазақстанның ірі сауда алаңдары мен интернет-дүкендері өздерінің маркетингтік стратегияларын үнемі жаңартып, заманауи әдістер мен технологияларды қолданып отыр.

Бұдан басқа, Қазақстандағы маркетингтік жаңашылдықтарға тұтынушылардың жеке қажеттіліктеріне назар аудару, деректерді жинау және талдау арқылы персонализацияланған ұсыныстар жасау тән. Әсіресе онлайн сатушылар, атап айтқанда, азық-түлік жеткізу қызметтері, киім және электроника дүкендері бұл әдістерді белсенді қолданады. Қазақстандық компаниялар әлемдік трендтерді қадағалап, оларды өздерінің нарықтарына бейімдеп, бәсекеге қабілеттілігін арттыруға тырысады.

Маркетингтің жаңа әдістері тек жарнаманы ғана емес, сонымен қатар инновациялық өнімдер мен қызметтерді ұсыну тәсілдерін де өзгертті. Қазіргі кезде көптеген компаниялар тұтынушы сұранысына жауап ретінде жаңа тауарлар мен қызметтерді ойлап табуда. Маркетингтік зерттеулер мен тұтынушылардың пікірлеріне негізделген компаниялар өз өнімдерін жетілдіріп, оларды қажетті нарыққа дәл ұсынуға тырысады. Еуропада инновациялық маркетингтік стратегиялар көбінесе тұтынушының тәжірибесіне және оның мінез-құлқына бағытталған. Мысалы, компаниялар ауқымды маркетингтік зерттеулер жүргізіп, деректер жинап, оларды маркетингтік шешімдер қабылдауда қолданады. Бұл тұтынушылардың қалауы мен талаптарын толыққанды түсінуге көмектеседі. Қазақстанда да бұл бағытта маңызды қадамдар жасалуда. Заманауи қазақстандық компаниялар өз тұтынушыларының мінез-құлқын зерттеп, осы мәліметтерді пайдалана отырып, жаңа тауарлар мен қызметтерді жасап шығаруға тырысады. Әлеуметтік медиа қазіргі заманғы маркетингтің басты құралына айналды.

Instagram, TikTok, Facebook, YouTube сияқты платформалар арқылы компаниялар өз өнімдерін тұтынушыларға таныстырады, жарнама жүргізеді және тұтынушылармен кері байланыс орнатады. Әлеуметтік медиа маркетингі арқылы компаниялар өзінің брендин кеңінен танытып, жаңа тұтынушыларға жетеді.

Инфлюенсер маркетингі де маркетингтің бір бөлігіне айналған. Әлеуметтік желілерде танымал тұлғалар мен блогерлер компаниялардың өнімдерін жарнамалауда маңызды рөл атқарады. Қазақстанда да инфлюенсер маркетингі белсенді дамып келеді. Әсіресе сән, тамақ өнеркәсібі және косметика салаларында инфлюенсерлердің ықпалы зор. Тұтынушылардың көбісі өз таңдауларын осы блогерлер мен танымал тұлғалардың пікірлеріне сүйеніп жасайды. Қазіргі уақытта компаниялар маркетингтік стратегияларын барынша әртараптандыруға ұмтылады. Олар дәстүрлі жарнама әдістерінен басқа, жаңа бағыттар мен әдістерді қолдануға тырысады. Мысалы, тәжірибе маркетингі, яғни тұтынушыларға өз өнімдерін немесе қызметтерін жеке тәжірибе түрінде ұсыну, қазіргі маркетингтің маңызды құралы болып отыр. Қазақстанда бұл әдіс әлі де жаңа болғанымен, ол жыл өткен сайын танымал бола бастады.

Маркетингтік жаңашылдықтар кәсіпорындардың стратегиясын өзгертуде маңызды рөл атқарады. Цифрландыру, әлеуметтік медиа, инфлюенсер маркетингі, деректерді талдау және инновациялық өнімдер мен қызметтер – бұл қазіргі заманның негізгі маркетингтік әдістері. Еуропа мен Азияның компаниялары әр түрлі тәсілдерді қолдана отырып, бәсекеге қабілеттіліктерін арттырады. Қазақстанда да маркетингтік жаңашылдықтар дамып келеді, және олар елдің экономикасына оң әсерін тигізуде. Жаңа технологияларды тиімді пайдалану, тұтынушылармен тиімді қарым-қатынас орнату және заманауи маркетингтік стратегияларды қолдану бизнес үшін үлкен мүмкіндіктер ашады.

Қазақстан үшін ең үлкен сын-қатерлердің бірі — бұл әлемдегі геосаяси тұрақсыздық пен оның экономикаға әсері. Әсіресе, халықаралық нарықтағы сауда-саттықтағы теңгерімсіздік, санкциялар мен саяси қақтығыстар Қазақстанның экономикасына теріс әсер етуде. Мысалы, Ресей мен Украина арасындағы соғыс және оған байланысты санкциялар қазақстандық кәсіпкерлер мен экспорттаушылар үшін қиындықтар туғызып, жеткізу тізбектерін бұзды. Қазақстан көбінесе шикізат, әсіресе мұнай мен газ экспорттайтын ел болғандықтан, әлемдік нарықтағы баға құбылмалылығы еліміздің экономикалық жағдайына айтарлықтай әсер етеді. Мұндай тұрақсыздықтар қазақстандық бизнестің сыртқы нарықта бәсекеге қабілеттілігін төмендетіп, инвестиция тартуда да қиындықтар туғызады[19].

Екіншіден, Қазақстан үшін тағы бір маңызды сын-қатер — бұл ішкі экономикалық құрылымның әртараптандырылмағандығы. Елдің экономикасы әлі де болса табиғи ресурстарға тәуелді, бұл оны шикізат бағасының құбылмалылығына ұшыратып отыр. Сонымен қатар, өнеркәсіп салаларының дамуы мен жаңа технологияларға бейімделу

қарқыны төмен. Өнеркәсіптік қайта құрылымдау мен жоғары технологиялар саласындағы жетістіктердің жеткіліксіздігі Қазақстанның әлемдік экономиканың жаңа талаптарына сай болуына кедергі келтіреді. Елдің ішкі нарығында да жоғары деңгейде бәсекелестік пен инновацияларға жол ашатын жағдайлар әлі толық қалыптаспаған. Үшіншіден, Қазақстанда еңбек нарығында да бірқатар қиындықтар бар. Жоғары білікті кадрлардың жетіспеушілігі, әсіресе технологиялық және инженерлік мамандықтар бойынша, экономика үшін үлкен сын-қатер болып отыр. Бұл мәселе жаңа индустрияларды дамыту мен жұмыс орындарын көбейту барысында қиындықтар туғызады. Сонымен қатар, жастардың шетелге көшуі, яғни «ми босуы» елдің интеллектуалдық әлеуетінің төмендеуіне әкеледі. Бұл мәселенің шешілмеуі Қазақстанның инновациялық экономикаға айналуына кедергі келтіреді[20].

Төртіншіден, экологиялық мәселелер де Қазақстан үшін үлкен сын-қатерлердің бірі болып табылады. Елдің табиғи ресурстарды қанағаттанарлықсыз пайдалану мен экологиялық таза технологиялардың аздығы қоршаған ортаға теріс әсер етіп, ұзақ мерзімді дамуға кедергі келтіреді. Жасыл экономикаға көшудің баяу жүріп жатқандығы, экологиялық стандарттардың жеткіліксіздігі және табиғи апаттардың жиілеуі экологиялық дағдарыс қаупін тудырып отыр.

Соңғы жылдары Қазақстанда инвестициялық климатты жақсарту және шетелдік капиталды тарту мақсатында бірқатар реформалар қабылданғанымен, әлі де болса сыбайлас жемқорлық, бюрократия және заңнамалық кемшіліктер экономикалық даму жолында кедергі болып отыр. Әр түрлі әкімшілік қиындықтар мен күрделі рәсімдер, сондай-ақ бизнес жүргізу үшін қажетті құқықтық жағдайлардың болмауы кәсіпкерлердің белсенділігін тежейді.

Әдебиеттер:

1. *Әшімбаев, Қ. Қазіргі әлем экономикасы: жаһандану және ұлттық экономика. Алматы: Экономика, 2020.*
2. *Сәтімбеков, Т. Қазақстанның экономикалық дамуы: жаңа үрдістер мен стратегиялар. Алматы: Қазақ университеті, 2019.*
3. *Қараев, С. Қазақстандағы сыртқы экономикалық байланыстардың дамуы. Астана: ҚазМұнайГаз, 2018.*
4. *Бөкенов, С. Жаһандық экономика және Қазақстанның жаңа стратегиялары. Алматы: Дәуір, 2017.*
5. *Мақыш, С. Экономикалық талдау әдістері мен тәжірибесі. Алматы: Қазығұрт, 2020.*
6. *Баймұхамбетов, М. Қазақстанның сыртқы саудасы мен инвестициялар. Алматы: Экономика, 2021.*
7. *Әлиев, А. Қазақстан экономикасындағы инновациялар мен жаңашылдықтар.*

- Алматы: Жеті жарғы, 2019.
8. Назарбаев, Н. Қазақстан-2050 Стратегиясы: жаңа саяси бағыт. Астана, 2013.
 9. Сарсенбаев, Ә. Әлемдік экономика мен Қазақстанның орны. Алматы: Құқық, 2021.
 10. Қойшыбаев, Б. Жаһандық экономикадағы Қазақстанның орны. Алматы: Ғылым, 2020.
 11. Үсенов, А. Қазақстан экономикасының тұрақтылығы. Алматы: Әлеуметтану, 2018.
 12. Ақжол, Ж. Әлемдік нарықтағы Қазақстанның бәсекеге қабілеттілігі. Астана: Қазақ энциклопедиясы, 2020.
 13. Есенгелді, Ә. Экономикадағы экологиялық саясат. Алматы: Қаржы-қаражат, 2019.
 14. Молдабеков, Қ. Қазақстанның қаржы нарығы мен банк жүйесі. Алматы: Қазақстан-Бизнес, 2022.
 15. Тұрсынбаев, Қ. Қазақстан экономикасындағы жаңашылдықтар мен сын-қатерлер. Алматы: Экономикалық зерттеулер орталығы, 2020.
 16. Жанәділов, А. Инвестициялық саясат және Қазақстанның даму бағыттары. Алматы: Білім, 2018.
 17. Әбдуалиев, Т. Экономикалық глобализация және Қазақстан: даму мәселелері. Алматы: Раритет, 2021.
 18. Маханова, Г. Қазақстандағы жасыл экономика: жаңа көзқарастар. Алматы: Экология, 2019.
 19. Мырзағалиев, Д. Қазақстанның өнеркәсіптік саясаты және даму бағыты. Алматы: Индустриалды даму, 2019.
 20. Қазақ Ұлттық Университеті. Хабаршы. Экономика және бизнес сериясы, 2022. Алматы: ҚазҰУ баспасы.

КМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.